

Usporedba zdravstvenog turizma Savinjske regije u Sloveniji i Krapinsko-zagorske županije

Žegrec, Manuel

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:475543>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

MANUEL ŽEGREC

**USPOREDBA ZDRAVSTVENOG TURIZMA
SAVINJSKE REGIJE U SLOVENIJI I
KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE**

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Curić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Prvostupnički rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Usporedba zdravstvenog turizma Savinjske regije u Sloveniji i Krapinsko-zagorske županije

Manuel Žegrec

Izvadak: Lječilišni turizam je temeljna podvrsta zdravstvenog turizma koja obilježava Savinjsku regiju i Krapinsko-zagorsku županiju. U Savinjskoj regiji postoji ukupno sedam aktivnih lječilišta i toplica, dok ih je pet u Krapinsko-zagorskoj županiji. Obje destinacije bilježe konstantan rast u prihodima i turističkom prometu, međutim veliki problem stvara nedostatak povezanosti na vertikalnoj razini koja bi osigurala bolje promotivne aktivnosti i veću prepoznatost destinacija na tržištu. Jedan od nedostataka je i nizak udio drugih turističkih sadržaja koji bi turiste duže zadržali u destinaciji i time osigurali i priljev većih prihoda. Za razliku od svojih slovenskih konkurenata, zagorska lječilišta i toplice bilježe visok udio kvalificiranog stručnog osoblja, dok Savinjsko osoblje ima niže kvalificirano i manje motivirano osoblje. Obzirom na postojanje pandemije COVID-a 19 koja u ovom trenutku narušava sve ekonomije svijeta, ostaje upitan daljni rast i razvoj, te način poslovanja svih ponuditelja u okviru zdravstvenog turizma.

40 stranica, 9 slika, 12 tablica, 37 izvora literature, izvornik na hrvatskom

Ključne riječi: *zdravstveni turizam, wellness, medicinski turizam, Savinjska regija, Krapinsko-zagorska županija*

Voditelj: prof. dr. sc. Zoran Curić

Tema prihvaćena:

Datum obrane: 24.09.2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Undergraduate Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

**Comparison of health tourism of Savinja region in Slovenia
and Krapina-Zagorje County**

Manuel Žegrec

Abstract: Spa tourism is a basic subtype of health tourism that characterizes the Savinjska region and Krapina-Zagorje County. There are a total of seven active health resorts and spas in the Savinjska region, while there are five in Krapina-Zagorje County. Both destinations record constant growth in revenue and tourism, but a major problem is the lack of vertical connectivity that would ensure better promotional activities and greater recognition of destinations in the market. One of the disadvantages is the low share of other tourist facilities that would keep tourists in the destination longer and thus ensure the inflow of higher revenues. Unlike its Slovenian competitors, spas in Zagorje have a high share of qualified professional staff, while Savinjska staff is lower qualified and less motivated. Given the existence of the COVID 19 pandemic, which is currently disrupting all the world's economies, further growth and development remains questionable, as does the way all providers operate within health tourism.

40 pages, 9 pictures, 12 tables, 43 references, original in Croatian

Keywords: *health tourism, wellness, medical tourism, Savinjska region, Krapina-Zagorje County*

Supervisor: prof. dr. sc. Zoran Curić

Thesis title accepted:

Thesis accepted:

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb,
Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet istraživanja.....	1
1.2. Cilj i hipoteze rada.....	1
1.3. Metode istraživanja.....	2
1.4. Struktura rada	2
2. ZDRAVSTVENI TURIZAM	3
2.1. Pojmovno određenje	3
2.2. Povijesni razvoj	4
2.3. Obilježja i vrste zdravstvenog turizma	5
2.3.1. Medicinski turizam.....	7
2.3.2. Wellness turizam	8
2.3.3. Lječilišni turizam.....	11
3. TEMELJNA OBILJEŽJA SAVINJSKE REGIJE I KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE	13
3.1. Geografski položaj.....	13
3.2. Prometna povezanost.....	15
3.3. Karakteristike područja.....	17
3.4. Demografske značajke stanovništva.....	19
4. PONUDA I POTRAŽNJA U OKVIRU ZDRAVSTVENOG TURIZMA SAVINJSKE REGIJE I KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE	21
4.1. Analiza ponude medicinskog i wellness turizma	21
4.2. Analiza ponude lječilišnog turizma	24
4.2.1. Lječilišta Savinjske regije	25
4.3. Analiza turističkog prometa u 2019. godini	30
4.4. SWOT analiza zdravstvenog turizma	32
4.5. Smjernice budućeg razvoja.....	33
5. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA.....	36
POPIS SLIKA	40
POPIS TABLICA.....	40

1. UVOD

Pojavom globalizacije i kulture konzumerizma ljudi počinju putovati kako bi koristili široku paletu alternativa koje donose zadovoljstvo i zdrav život. Posljednjih su desetljeća ljudi sve svjesniji održavanja zdravog tijela i duha.

Svrha posjeta turističkoj destinaciji može se razlikovati ovisno o prirodi i interesima turista, stoga turističke destinacije dizajniraju raznolikost turističkih proizvoda kako bi udovoljile specifičnim željama i potrebama interesa. Zdravstveni turizam je selektivni oblik turizma koji su razvile konkurentske države koje promoviraju turizam kako bi privukle ljude koji putuju s glavnom svrhom dobivanja zdravstvene zaštite.

Zdravstveni turizam uključuje kombinaciju resursa zdravstvene zaštite i turizma. Odredište zdravstvenog turizma ističe svoje zdravstvene resurse koji pružaju wellness i liječenje te turističke atrakcije koje pružaju mir i opuštanje. Ovaj je turistički oblik postao preferirani oblik odmora jer pokriva širok spektar medicinskih usluga i kombinira razonodu, zabavu i opuštanje zajedno s wellnessom i zdravstvenom zaštitom.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je istraživanje i analiza zdravstvenog turizma na području Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije obzirom na njegove podvrste (wellness, lječilišni i medicinski turizam).

1.2. Cilj i hipoteze rada

Temeljni cilj rada je istražiti ponudu i potražnju zdravstvenog turizma u Savinjskoj regiji i Krapinsko-zagorskoj županiji, a potom izvršiti njihovu usporedbu. Iz navedenog cilja proizlaze i sljedeće hipoteze:

H.1. Hrvatska i Slovenija imaju približno jednake cijene kiruških zahvata.

H.2. Lječilišni turizam najrazvijenija je podvrsta zdravstvenog turizma u Savinjskoj regiji i Krapinsko-zagorskoj županiji.

1.3. Metode istraživanja

U radu će se koristiti sljedeće metode istraživanja: metoda deskripcije, metode analize i sinteze, metode indukcije i dedukcije, komparativna metoda, metode grafičkog i tabličnog prikazivanja podataka. Koristiti će se sekundarni izvori podataka iz relevantne stručne literature te znanstvenih, stručnih članaka i publikacija.

1.4. Struktura rada

Rad je koncipiran u pet međusobno povezanih cjelina.

Nakon uvoda slijedi teorijski okvir u kojem su opisane temeljne odrednice zdravstvenog turizma u smislu njegove definicije, povijesnog razvoja, te podjele na podvrste. U trećem poglavlju rada provodi se analiza i usporedba Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije na osnovu njihovog geografskog područja, prometne povezanosti i demografskih značajki stanovništva. Četvrto poglavlje istražuje, analizira i uspoređuje podvrste zdravstvenog turizma u navedenim destinacijama temeljem njihove turističke ponude, potražnje i smještajnih kapaciteta, nakon čega se prema rezultatima analize daje kratak osvrt i nudi eventualne smjernice razvoja. U posljednjem poglavlju rada autor iznosi svoja zaključna razmatranja.

2. ZDRAVSTVENI TURIZAM

Za što bolje razumijevanje i praćenje tijekom ostatka rada, ovo poglavlje sadrži temeljne odrednice zdravstvenog turizma uključujući pojmovno određenje, njegov povijesni razvoj i temeljne vrste.

2.1. Pojmovno određenje

Prema navodima Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organisation - WHO) do danas nije uspostavljena dogovorena definicija zdravstvenog turizma. Naime, prilikom vođenja evidencija i provođenja statističkih analiza, pojedine države pod zdravstveni turizam ubrajaju samo posjete stranih pacijenata domicilnim bolnicama, dok druge zdravstvenom turizmu pripisuju sve osobe s različitim bolestima koje ulaze u državu. U drugim slučajevima u obzir se uzima nacionalnost pacijenta, no ne i njegovo mjesto prebivališta, što izaziva probleme u slučajevima kada se migranti vraćaju u domovinu za liječenje¹. Ovakve različitosti u shvaćanjima i provođenju analitičkih aktivnosti za posljedicu imaju nepouzdanе podatke i informacije, što dalje utječe na kvalitetu istraživanja, medijskih izvješća, vladinih politika i poslovnih planova².

Međutim, bez obzira na nepostojanje usvojene definicije, brojni su autori dali vlastito viđenje i definirali zdravstveni turizam. Za početak će se razmotriti definicija autora Smith i Puczko, koju u svojim strategijama i izvješćima koriste institucije Europske unije, zbog čega bi se mogla smatrati najrelevantnijom. Ovi autori zdravstveni turizam definiraju kao onaj oblik turizma u čijem je središtu pozornosti fizičko zdravlje pojedinca, ali koji također poboljšava mentalnu i duhovnu dobrobit i povećava njegovu sposobnost da zadovolji vlastite potrebe i bolje funkcionira u svom društvu i okruženju³. Premda uvelike potvrđuju navode Smith i Puczka, autori Benhacine, Hanslbauer i Nungesser uključuju i segment prebivališta osobe koja putuje u okviru zdravstvenog turizma, navodeći kako je zdravstveni turizam 'zbroj svih odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka ljudi čiji je glavni motiv očuvanje,

¹ World Health Organisation (2013). Medical Tourism. WHO Patient Safety Programme, str. 3. Dostupno na http://www.who.int/global_health_histories/seminars/kelley_presentation_medical_tourism.pdf (08.07.2020.)

² Munro, J., W. (2012). What is medical Tourism? Medical Travel Quality Tourism, str. 6. Dostupno na <https://mtqua.org/files/Medical-Travel-Quality-MTQUA-What-is-medical-tourism.pdf> (08.07.2020.)

³ Smith, M., Puczko, L. (2015). More than a special interest: defining and determining the demand for health tourism. Tourist recreation research. Vol. 40., No. 2., str. 206.

promicanje i po potrebi obnavljanje njihovog tjelesnog, mentalnog i socijalnog zdravlja korištenjem zdravstvene zaštite na lokaciji koja nije ni glavno niti stalno prebivalište ili mjesto rada osobe koja putuje⁴. Za razliku od prethodnih definicija, Goodrich i Goodrich promatraju zdravstveni turizam s aspekta pružatelja turističkih usluga, stoga navode zdravstveni turizam kao 'pokušaj turističkog objekta ili odredišta da privuku turiste namjernim promicanjem svojih zdravstvenih usluga i objekata, uz redovito nuđenje turističkih pogodnosti'⁵.

Bez obzira na različitosti navedenih definicija, važno je zamijetiti kako svaka od njih u obzir uzima dvije osnovne varijable, zdravstvene usluge s jedne i putovanje s druge strane.

2.2. Povijesni razvoj

Koncept putovanja u svrhu očuvanja i poboljšanja zdravlja star je tisućama godina. U najranijim civilizacijama zdravstveni turizam se očitovao kroz izlete u svete hramske kupke i vruće izvore. Pisani povijesni izvještaji o mezopotamskoj, indijskoj, egipatskoj i kineskoj kulturi jasno dokumentiraju komplekse za kupanje i iscjeljivanje podignute oko terapijskih izvora. Još u brončano doba (2000. pr. Kr.), brdska plemena u blizini današnjeg St. Moritza u Švicarskoj okupljala su se da bi pila i kupala se u mineralnim izvorima bogatim željezom. Sumerani su 4000 prije nove ere izgradili najranije poznate zdravstvene komplekse uz izvore mineralne vode koji su uključivali povišene hramove s tekućim bazenima. Iako su mnoge civilizacije nakon Sumerana vjerojatno razumjele i cijenile ljekovite učinke vode bogate mineralima, Grci su bili ti koji su prvi postavili temelj za sveobuhvatne zdravstvene sustave i mreže zdravstvenog turizma⁶. U čast svog boga medicine, Asclepiusa, podigli su Asclepia hramove - prve svjetske zdravstvene centre.

U Indiji se povijest zdravstvenog turizma razvija s popularnošću joge i ayurvedske medicine. Već prije 5000 godina, stalne struje medicinskih putnika i duhovnih studenata poharale su u Indiju kako bi tražile prednosti tih alternativnih metoda liječenja.

⁴ Benhacine, D., Hanslbauer, T., Nungesser, S. (2008). German Health and Wellness Vacationers: Market Analysis and Recommendations. *Selective Tourism*. Vol. 1., No. 3., str. 36.

⁵ Goodrich, J. N., Goodrich, G. E. (1987). Healthcare tourism: an exploratory study. *Tourism Management*. Vol. 8., No. 3., str. 217. Dostupno na: [http://dx.doi.org/10.1016/0261-5177\(87\)90053-7](http://dx.doi.org/10.1016/0261-5177(87)90053-7) (09.07.2020.)

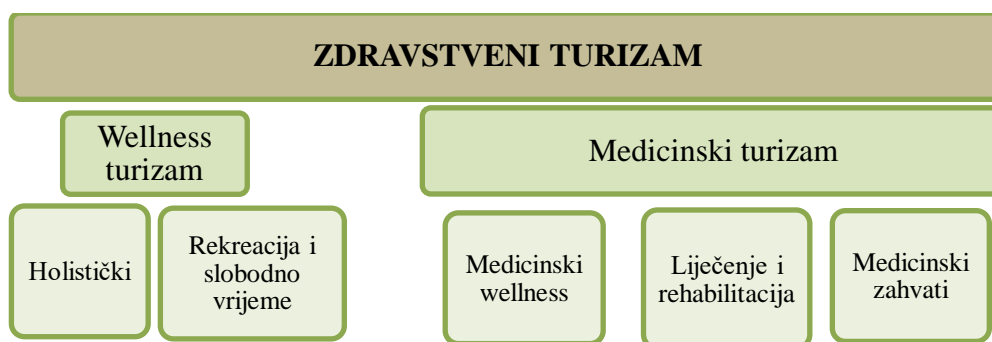
⁶ Health tourism: an overview. Dostupno na: https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/11561/12/12_chapter%204.pdf (09.07.2020.)

Početak 20-og stoljeća veliki značaj se počinje pridavati zdravstvu i formiraju se prve zdravstvene organizacije. Godine 1933. osnovan je američki odbor medicinskih specijalnosti (ABMS) i time je postao krovna organizacija za medicinske specijalističke odbore u Sjedinjenim Državama. ABMS je utvrdio obrazovnu i profesionalnu politiku, koja je postala nacrt standarda diljem svijeta. Godine 1958. osnovana je Europska unija medicinskih specijalnosti (UEMS) koja se sastoji od različitih Nacionalnih medicinskih udruženja zemalja članica Europske unije. Potom je godine 1997. osnovana Zajednička komisija za međunarodnu kontrolu i istraživanje međunarodnih zdravstvenih ustanova radi usklađenosti s međunarodnim standardima za pružatelje zdravstvenih usluga širom svijeta. Početkom 21-og stoljeća zabilježena su brojna putovanja američkih građana u Aziju i Latinsku Ameriku u svrhu korištenja medicinskih usluga,⁷ a tijekom razdoblja između 2001.-2006. godine stomatologija i kozmetička kirurgija dosegle su visoke stope u navedenim područjima.

2.3. Obilježja i vrste zdravstvenog turizma

Od svoje prve pojave kada je zdravstveni turizam predstavljao isključivo termalna lječilišta, do danas, ovaj se turistički oblik razvio do te mjere da uključuje tri izdvojene vrste koje nude širok spektar usluga, odnosno motiva putovanja koji se kreću od prevencije bolesti (wellness turizam) do bolničkog liječenja i obavljanja različitih zahvata.

Slika 1. Podjela zdravstvenog turizma

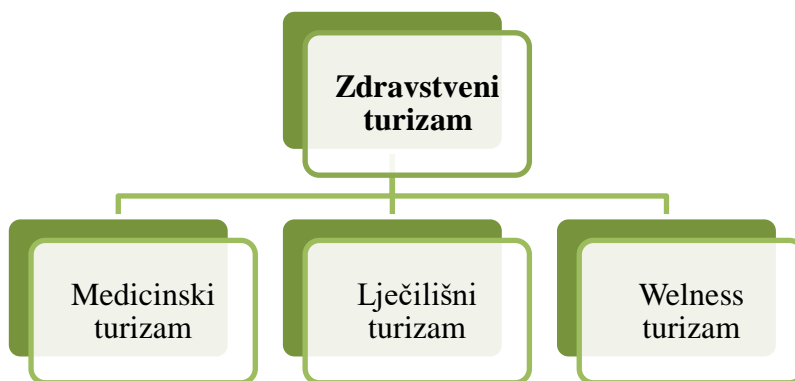

Izvor: izrada autora rada, prema Smith, M., Puczko, L. (2009). Health and wellness tourism, 1st edition, Elsevier, USA

⁷ Health-tourism. The history of medical tourism. Dostupno na: <https://www.health-tourism.com/medical-tourism/history/> (11.07.2020.)

Baš kao i kod pojmovnog određenja zdravstvenog turizma, tako i kod njegove podjele postoji nekoliko različitih vrsta, u ovisnosti o motivima putovanja, geografskoj podjeli, ponudi usluga i slično. Ranije citirani autori Smith i Puczko zdravstveni turizam dijele na osnovne vrste, medicinski i wellness turizam (Slika 1.), koje se dalje rasčlanjuju na medicinski wellness, liječenje i rehabilitaciju, te medicinske zahvate unutar medicinskog turizma i holistički turizam te rekreaciju i slobodno vrijeme u okviru wellnessa.

Slika 2. Temeljne vrste zdravstvenog turizma

Izvor: izrada autora rada (11.07.2020.)

Navedena se podjela koristila u praktične svrhe tek neko vrijeme. Danas, za većinu autora i u većini zemalja Smithova i Puczko podvrsta 'liječenje i rehabilitacija' posebno je izdvojena i predstavljena kao treća vrsta zdravstvenog turizma poznata kao lječilišni turizam, iz čega proizlazi nova podjela zdravstvenog turizma na medicinski, lječilišni i wellness turizam (Slika 2.). Ova se podjela koristi u studijama Europske unije a prihvaćena je i u strateškim dokumentima Republike Hrvatske i to u Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine (NN 55/13.) i Nacionalnoj strategiji razvoja zdravstva 2012. - 2020. (NN 116/12.)⁸, zbog čega će se koristiti i u ovom radu.

⁸ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine (NN 55/13.) i Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. (NN 116/12.) u: Ivandić, N., Kunst, I., Telišman-Košuta, N. (2015). Planiranje razvoja zdravstveno-turističkih destinacija: Primjer Kvarnera. Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije. Zbornik radova, str. 4.

2.3.1. Medicinski turizam

Medicinski turizam predstavlja aktivnost unutar koje medicinski turist putuje unutar ili izvan granica svoje države u svrhu primanja medicinskih usluga radi očuvanja postojećeg ili stjecanja boljeg zdravstvenog stanja ili fizičkog izgleda. Najčešće to čini u kombinaciji s opuštanjem, regeneracijom fizičke i mentalne snage, razgledavanjem i zabavom⁹.

Ključne karakteristike medicinskih destinacija su materijalna i nematerijalna imovina. I dok u materijalnu imovinu, odnosno ponudu destinacija spadaju bolnice, klinički centri, ordinacije dentalne medicine, estetske klinike, liječilišta i različiti centri za rehabilitaciju, nematerijalna imovina uključuje povijest, kulturu i tradiciju tamošnjeg stanovništva. Nekadašnji turisti u okviru medicinskog turizma najčešće su destinaciju birali temeljem omjera cijene i kvalitete proizvoda, odnosno usluga isključivo vezanih uz zdravstvene ustanove u koje odlaze. Danas, u odabir destinacije uključuju se i brojni drugi čimbenici poput prirodnih ljepota, kulturnih znamenitosti, zabavnih i sportsko - rekreacijskih sadržaja, obzirom da za modernog turista, osim zdravstvenog elementa, putovanje uključuje i odmor, razonodu, 'bijeg' od svakodnevnice, te istraživanje. Također, danas je pojedinac spreman platiti više kako bi dobio što bolju uslugu i osigurao si što bolji doživljaj u destinaciji. Ova činjenica utječe na vrste materijalne i nematerijalne imovine koju određeni putnik traži. U kombinaciji sa sklonostima otkrića o bijegu, današnji potrošači su 'aspirativni', jer traže maksimalno iskorištavanje slobodnog vremena i uživanje u svojim putovanjima. Navedeno ukazuje na potrebu zajedničkog djelovanja svih dionika u destinaciji (zdravstvenih ustanova, lokalnih poduzeća, lokalnog stanovništva i posjetitelja) u svrhu pružanja što bolje turističke usluge¹⁰.

McKinsley institut 2008. godine proveo je studiju motiva u medicinskom turizmu na ukupno 49 980 pacijenata. Rezultati su pokazali kako najveći broj osoba (40 %) destinaciju za obavljanje svojeg zahvata ili liječenja bira prema najnovijoj tehnologiji koju zdravstvena ustanova koristi. Za 32 % ispitanika na prvom mjestu je kvaliteta medicinske skrbi koju pacijenti dobijaju prilikom obavljanja medicinskih zahvata, dok njih 15 % odabire destinaciju, odnosno zdravstvenu ustanovu prema dostupnosti i brzini dobivanja termina (kraće vrijeme čekanja). Samo 9 % ispitanika navelo je nižu cijenu medicinskih usluga kao glavni faktor

⁹ European Hospital and Healthcare Federation (2015). Medical tourism, str. 7. Dostupno na: https://www.hope.be/wp-content/uploads/2015/11/98_2015_HOPE-PUBLICATION_Medical-Tourism.pdf (13.07.2020.)

¹⁰ Centar za strategiju medicinskog turizma. Dostupno na: <http://medicaltourismstrategy.com/product-characteristics-of-a-medical-tourism-destination/> (13.07.2020.)

motivacije pri odabiru destinacije, dok se 4 % ispitanika odlučuje za destinacije čija je cijena diskretnih medicinskih usluga niža od uobičajenih¹¹.

Najpoznatijim svjetskim destinacijama u okviru medicinskog turizma od strane Globalnog udruženja zdravstvenih ustanova i medicinskog turizma za 2019. godinu proglašene su redom Indija, Brazil, Malezija, Tajland, Turska, Meksiko, Kostarika, Tajvan, Južna Koreja i Singapur. Indija se smatra predvodnikom u svjetskoj industriji medicinskog turizma jer pruža zdravstvene usluge koristeći vrhunsku tehnologiju. Osim kvalitete zdravstvenih usluga, njihovi troškovi su između 65 i 90 % niži u usporedbi s troškovima sličnih usluga na području Sjedinjenih Američkih Država. Mnoge su bolnice u Indiji akreditirane od strane Nacionalnog akreditacijskog odbora za bolnice i pružatelje zdravstvenih usluga (NABH). Neke tamošnje privatne bolnice pružaju zdravstvene pakete za strane pacijente koji nude prijevoz od zračne luke do bolnice, besplatni bežični pristup internetu u sobi i privatne kuhare. Uz to, u Indiji je vrijeme čekanja blizu nule, jer se zakazivanje operacija ili intervencija obavlja ubrzo nakon potvrde dijagnoze. Brazil je svjetski poznata destinacija estetske i plastične kirurgije, dok Malezija nudi izvrsnu udobnost pacijentima u sobama s pet zvjezdica koje više nalikuju hotelskim apartmanima nego bolničkim sobama. Tajland je najpoznatiji po naprednom stomatološkom radu kao i kozmetičkim i dermatološkim postupcima a Turska u područjima transplantacijske kirurgije, terapije zračenja karcinoma, ortopedske kirurgije, neurokirurgije i genomske medicine¹².

2.3.2. Wellness turizam

Suvremena wellness definicija općenito se temelji na holističkim ili integriranim pristupima zdravlju, prevenciji bolesti i samoodgovornosti za zdravlje i dobrobit. Ovo načelo također naglašava ravnotežu tjelesnih, mentalnih i duhovnih aspekata osobe. Wellness nije novi koncept, a moderne wellness prakse usvojene od drevnih metoda liječenja od prije tisuće godina. Wellness koncepti i wellness prakse razvijaju se i primjenjuju od 3000. godine prije Krista u Indiji, Kini, Grčkoj i Rimu. Današnji wellness modernizacija je drevnih praksi

¹¹ McKinsey Quarterly, Mapping the market for medical travel, u: European Hospital and Healthcare Federation (2015). Medical tourism, str. 10.

¹² Stephano, R. M. (2019). Top ten medical tourism destinations in the world. Dostupno na: <https://www.magazine.medicaltourism.com/article/top-10-medical-tourism-destinations-world> (13.07.2020.)

poput ayurvede, akupunktura, joge i meditacije koje su stekle popularnost širom svijeta i postale temeljnim elementima wellness orijentiranih pristupa¹³.

Kada je profesor Dunn, ujedno jedan od prvih autora koji je 1959. prvi put definirao i objavio svoj wellness koncept, naglasio je važnost uma, tijela i duha. Tvrdio je da wellness nije odsutnost bolesti i stresa, već prisutnost svrhe u životu, zadovoljstvo životom, radom i zabavom, zdravim odnosima, zdravim tijelom, dobrim životnim okruženjem i prisutnošću sreće. Ardell je potom 1977. razvio wellness koncept zasnovan na Dunnovom radu i predstavio pogled na wellness kao izbor za preuzimanje odgovornosti za vlastitu kvalitetu života¹⁴. Iz navedenog je moguće izvesti zaključak kako wellness označava stvaranje sklada, odnosno harmonije u mentalnom, fizičkom, duhovnom ili biološkom zdravlju općenito i usko je povezan s promjenom načina života, nego s liječenjem od neke bolesti.

Otkako se potražnja za wellness turizmom povećala, industrija je naglo evoluirala. Tvrtke i vlade ulažu u razvoj novih strategija, proizvoda, iskustava i destinacija. Wellness, gostoljubivost i putovanja približavaju se na različite načine bez presedana, jer tvrtke eksperimentiraju s novim partnerstvima i poslovnim modelima kako bi putnicima pomogle da wellness ugrade u svaki aspekt svojih putovanja. Uzimajući u obzir da putovanja zrakoplovima mogu biti nezdrava i stresna, zračne luke i zrakoplovne kompanije promiču zdravstvene i wellness programe za svoje kupce. Suradnja između zračnih luka, zračnih prijevoznika i wellness poduzeća poprima brojne oblike: izgradnja toplica, fitness centara i wellness programa u terminalima i salonima zračnih prijevoznika, nudi se meditacija u letu, te pomoć kod spavanja. Kako wellness putovanja postaju uobičajena, mnogi hoteli uključuju wellness u svoj dizajn, sadržaje, usluge i programiranje. Wellness značajke mogu obuhvaćati posteljenu i osvjetljenje koje promiču bolji san, prozore i sjenila koji blokiraju svjetlost i buku, fitness opremu u sobi, zdrave grickalice i jelovnike u restoranima ili lječilišta i teretane u sklopu hotela. Akvizicije, partnerstva i suradnja između ugostiteljskih objekata i fitness, spa i drugih wellness ponuditelja sve su češće. Trend u nastajanju je usvajanje wellness arhitekture, biofilnog dizajna i elemenata održivosti u cjelokupni dizajn imovine i objekata¹⁵.

¹³ Deesilatham, S. (2016). Wellness Tourism: Determinants of Incremental Enhancement in Tourists' Quality of Life. Thesis. Royal Holloway, University of London, str.20. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/158372776.pdf> (13.07.2020.)

¹⁴ Deesilatham, S. (2016)., op. cit., str. 28.

¹⁵ Global Wellness Institute (2018). Global wellness tourism economy, str. 8. Dostupno na: https://globalwellnessinstitute.org/wpcontent/uploads/2018/11/GWI_GlobalWellnessTourismEconomyReport.pdf (13.07.2020.)

Tablica 1. Karakteristike ponude i potražnje u wellness turizmu

POTRAŽNJA	Osobni razvoj	Fitness	Zdrava prehrana	Zdravlje	Spa & ljepota
PONUDA	Čitanje Životni treninzi Oslobađanje od stresa Umjetnost i glazba	Teretane Grupni treninzi Pilates Individualni treninzi	Nutricionizam Detoksikacija Kulinarska iskustva Mršavljenje	Alternativna medicina Dijagnostika Zdravstveni pregledi	Masaže Kupelji Tretmani Ljepote Kosa & nokti
LOKACIJA	Wellness centri Životna učilišta	Teretane Fitness centri	Prodavaonice zdrave hrane Restorani organske i domaće hrane	Wellness centri Specijalizirani zdravstveni centri	Resorti Wellness centri Wellness kruzeri Spa saloni

POTRAŽNJA	Sklad uma i tijela	Spiritualnost	Okoliš i avantura
PONUDA	Yoga Meditacija Thai Chi Bioenergija	Vrijeme za sebe Molitva Vrijeme za obitelj i prijatelje Volontiranje	Prirodne znamenitosti Planinarenje Šetnje Biciklizam
LOKACIJA	Yoga studio	Hramovi Yoga studia Spiritualni obredi	Parkovi Rezervati Zabačena mjesta

Izvor: izrada autora, prema Global Wellness Institute (2013). The Global Wellness Tourism Economy, str. 2.

U Tablici 2. prikazan je odnos ponude i potražnje u wellness turizmu, izrađen prema podacima Global Wellness Instituta. Na svaku specifičnu želju i potrebu korisnika, ponuda odgovara različitim kombinacijama proizvoda i usluga implementiranih na različitim lokacijama i u objektima. Svakako treba navesti i zanimljiv podatak o potrošnji unutar wellness turizma iz čega postaje jasno zašto se wellness ponuda ubacuje u gotovo sve oblike turističke ponude. Naime, prema podacima statističkog preglednika Euromonitor

International, u pogledu same potrošnje, primarni wellness turisti jedni su od najvećih potrošača u turizmu i njihova potrošnja je za 130 % veća od potrošnje prosječnog turista¹⁶.

2.3.3. Lječilišni turizam

Lječilišni turizam, prema definiciji Ministarstva turizma, predstavlja kontrolirano i stručno korištenje prirodnih i ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije radi očuvanja i unapređenja zdravlja te poboljšanja kvalitete života. Naglasak je na revitalizaciji psihofizičkih sposobnosti u klimatskim, morskim i topličkim destinacijama/ lječilištima kroz kure, posebne programe oporavka, uravnoteženu prehranu i sl¹⁷.

Smith i Puczko lječilišni turizam promatraju kao turizam u čijem je fokusu liječenje ili opuštanje tijela koje se odvija u toplicama i termama, odnosno mineralnim i toplinskim bazenima, parnim kupeljima i saunama, a usmjeren je na rehabilitaciju, liječenje i odmaranje tijela¹⁸. Za lječilišni turizam nerijetko se koristi i naziv 'spa turizam'. Originalno značenje izraza 'spa' odnosi se na termalne izvore, no s vremenom se njegovo značenje znatno izmijenilo. Sama skraćenica proizašla je iz naziva 'Sanitas Per Aqua' što u prijevodu znači zdravlje iz vode¹⁹.

Na područjima gdje se pronađu prirodni izvori vode, najčešće se izgrađuju toplice. Termalni izvori su prirodni izvori podzemnih voda koje se u zemljinoj kori zagrijavaju pod utjecajem vulkanskih aktivnosti ili pak protječu kroz vrela stijene i u trenutku svog izbijanja na površinu imaju temperaturu od minimalno 20 °C. Termalne su vode izrazito bogate mineralima. U njihovom sastavu je kalcij, fluor, sumpor, natrij, sulfati, ugljična kiselina itd. Tako topla voda prepuna minerala blagotvorno djeluje na ljudski organizam i koristi se u različitim terapijskim tretmanima, kroz inhalaciju, kupanje ili konzumiranje²⁰.

¹⁶ Euromonitor International, Euromonitor for general tourism data. Dostupno na: <http://www.euromonitor.com/> (13.07.2020.)

¹⁷ Ministarstvo turizma (2014). Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma. Zagreb, str. 8.

¹⁸ Smith, M., Puczko, L. (2015)., op.cit., str. 38.

¹⁹ Boekstein, M. (2014). Tourism, health and the changing role of thermal springs- should South Africa reposition its thermal spring tourism product? African Journal of Hospitality. Tourism and Leisure. Vol. 3., No. 2., str.3.

²⁰ Gradimo.hr. Termalni izvori- vrela izvori bogati otopinama minerala. Dostupno na:<http://www.gradimo.hr/clanak/termalni-izvori-ndash-vrela-izvor-bogati-otopinama-minerala/33602> (13.07.2020.)

Minerali iz termalnih izvora koriste se u različitim pripravcima poput krema za njegu lica i tijela u okviru prirodne kozmetike. Terapeutsko djelovanje prirodnih lječilišta ima pozitivan utjecaj na rješavanje brojnih zdravstvenih tegoba. Primjerice, termalni izvori s visokim udjelom sulfata koriste se pri terapiji reumatskih oboljenja, psihosomatskih tegoba i kod napetosti leđne muskulature. Izvori s visokim udjelom ugljične kiseline pomažu kod cirkulacije. Osim navedenih primjera, termalne vode pomažu pacijentima s Parkinsonovom bolešću, astmom i kroničnim bronhitisom, liječe probleme s kralježnicom pa čak i klimakterijske tegobe²¹.

Međunarodna se ponuda termalnih izvorišta sve više razlikuje, a zajedno s termalnim bazenima i kupkama obično uključuje niz tretmana, poput balneoterapije (terapijska primjena termalnih ili mineralnih voda) i hidroterapije (terapijska upotreba obične vode iz slavine, na bilo kojoj temperaturi), kozmetičkih tretmana, masaža i niz alternativnih terapija za opuštanje i zacjeljivanje. Tu mogu biti i sportski, fitness i rekreacijski sadržaji. Termalni vodeni zabavni parkovi, poput akva parkova, također sve više čine važan dio ponude termalnih kupališta, a time i zdravstvenog turizma, jer pružaju atrakcije i usluge za cijelu obitelj, roditelje i djecu²².

²¹ Erfut, P. J. (2019). An assessment of the role of natural hot and mineral springs in health, wellness and recreational tourism, Thesis. James Cook University. Australia, str. 37. Dostupno na:https://researchonline.jcu.edu.au/31110/1/31110_Erfut_2011_thesis.pdf (13.07.2020.)

²² Boekstein, M. (2014)., op. cit., str. 4.

3. TEMELJNA OBILJEŽJA SAVINJSKE REGIJE I KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE

U nastavku se analizira geografski položaj, prometna povezanost, temeljne karakteristike i demografska obilježja stanovništva Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije.

3.1. Geografski položaj

Krapinsko-zagorska županija (u daljnjem tekstu KZZ) jedna je od ukupno 20 županija u Republici Hrvatskoj. Smještena je na prostoru središnje Hrvatske, točnije u njezinom sjeverozapadnom dijelu (Slika 3. lijevo). Prostire se na površini od ukupno 1 229 km² a njezino središte je grad Krapina. Uz Krapinu, broji još ukupno 6 gradova i 25 općina. Na sjeveru i zapadu graniči s Republikom Slovenijom, na jugu sa Zagrebačkom županijom i gradom Zagrebom a na istoku sa Varaždinskom i Zagrebačkom županijom.

KZZ ima veliko prometno značenje zbog svog geoprometnog položaja. Naime, dio je sjeverozapadnog ulaza, odnosno izlaza Hrvatske u zapadnu Europu i duž cijele Županije prolazi međunarodna trasa autoceste²³.

Slika 3. Teritorijalni okvir Krapinsko-zagorske županije (lijevo) i Savinjske regije (desno)

Izvor: Wikipedija. Dostupno na adresi: <https://sh.wikipedia.org/wiki/> (10.08.2020.)

²³ Službena web stranica Krapinsko-zagorske županije. Dostupno na adresi: <http://www.kzz.hr/opcenito> (10.08.2020.)

Savinjska regija dio je prostora Republike Slovenije. Nalazi se u njezinom središtu, jedna je od ukupno 12 tamošnjih regija i zauzima 11,4 % slovenske površine (2 301 km²). Nazvana je po rijeci Savinji koja regijom protječe od svog izvora do ušća. Graniči sa Posavskom, Zasavskom i Osrednjeposavskom regijom na zapadu, Republikom Austrijom na sjeveru, Koroškom regijom na sjeveroistoku, Podravskom na istoku, te Krapinsko-zagorskom županijom na jugoistoku. Regija ima povoljan strateški položaj jer kroz nju prolaze povijesno važne međunarodne željezničke i cestovne veze²⁴.

Slika 4. Prikaz Savinjskih podregija

Izvor: Razvojna agencija Savinjske (2015). The Savinjska Region. Seven thermal spas region, str. 2. Dostupno na: https://issuu.com/razvojnaagencijasavinjske/docs/rasr_knjizica_ugodnosti_15x15cm_ang (10.08.2020.)

Kako bi se potaknuo što učinkovitiji razvoj, regija je podijeljena na pet podregija: Dravinjsku, Spodnje Savinjsku, Savinjsko-Šalešku, Obsoteljsko Kozjansku i podregiju Osrednje Celjska (Slika 4.) Celje, grad s bogatom poviješću, smješten uz rijeku Savinju, važna je turistička atrakcija i ujedno centar regije.

²⁴ Razvojna agencija Savinjske regije (2014). Regionalni razvojni program Savinjske regije za razdoblje 2014.-2020., str. 13.

3.2. Prometna povezanost

Prometna povezanost je, između ostalog, od iznimne važnosti za turistički razvoj neke regije a razvoj prometne infrastrukture jedna od njezinih sastavnica. Kako bi se utvrdio stupanj ulaganja u prometni razvoj KZZ, napravljena je analiza i usporedba stanja postojeće prometne infrastrukture u 2011. i 2020. godini, pri čemu je korištena Strategija razvoja Krapinsko – zagorske županije 2011. - 2020. i podaci službene web stranice KZZ za 2020. godinu, koji su objedinjeni unutar Tablice 2.

Tablica 2. Prometna infrastruktura Krapinsko-zagorske županije

	Autocesta	Državne ceste	Županijske ceste	Lokalne ceste	Nerazvrstane ceste
2011.	38,3 km	223,8 km	443,9 km	241,2 km	2 600 km
2020.	38,3 km	283,2 km	423,12 km	247,66 km	3 087 km

	Željeznička pruga	Broj željezničkih postaja	Aerodromi/ zračne luke
2011.	103 km	36	-
2020.	103 km	34	1

Izvor: izrada autora rada, prema podacima Zagorske razvojne agencije (2011). Strategija razvoja Krapinsko – zagorske županije i Službene web stranice Krapinsko-zagorske županije (10.08.2020.)

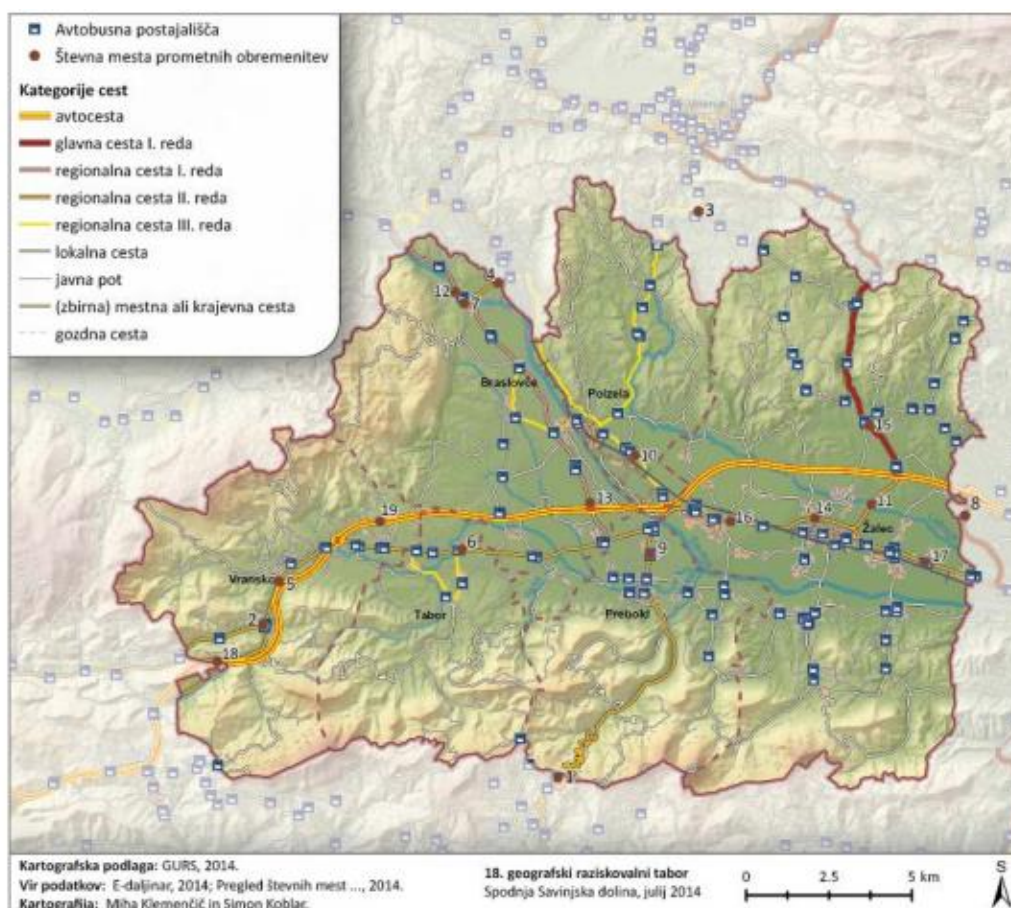
U 2011. godini kroz Županiju je prolazilo 38,3 km autoceste A2, 223,8 km državnih cesta, 443,9 km županijskih i 241,2 km lokalnih cesta. Nerazvrstane ceste iznosile su približno 2 600 km. Do 2020. godine napravljeno je dodatnih 59,4 km državnih i 6,46 km lokalnih cesta, dok se duljina županijskih cesta smanjila s početnih 443,9 na 423,12 km. Duljina nerazvrstanih cesta također se povećala.

Duljina željezničke pruge zadržala je iznos iz 2011. godine, dok se broj željezničkih postaja smanjio za 2. Za planiranu izgradnju sportsko - turističke zračne luke Zabok u 2011. godini postojalo je tek idejno rješenje, investicijska studija, te dobivena lokacijska dozvola za

pristupnu cestu do letjelišta²⁵. Danas je ova zračna luka u funkciji, a osim za sportsko letenje, registrirana je i kao uzletište balona²⁶.

Savinjska regija ima široku mrežu cesta, državnih i lokalnih. Kroz regiju prolazi 65 km autoceste i oko 5 766 km ostalih cesta (državnih, regionanih, lokalnih i nerazvrstanih) čiji je raspored prikazan na Slici 5.

Slika 5. Raspored cestovne infrastrukture Savinjske regije

Izvor: Društvo mladih geografov Slovenije (2014). Spodnja savinjska dolina v toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. 18. geografski raziskovalni tabor 2014., str. 83.

Prema podacima publikacije Društva mladih Geografa Slovenije iz 2014. godine, prema posljednjem uređivanju statističkih podataka u 2011. godini od ukupne duljine cesta, na

²⁵ Zagorska razvojna agencija (2011). Strategija razvoja Krapinsko–zagorske županije, str. 40.

²⁶ Zabok, Službene stranice. Dostupno na adresi: <https://www.zabok.hr/clanak/aerodrom-zabok-prvi-u-hrvatskoj-dobio-trajnu-dozvolu-za-rad-po-novim-uvjetima> (12.08.2020.)

državne ceste otpada 115, 1 km, regionalne ceste 780, 3 km, lokalne 665, 1 km, a nerazvrstane ceste zauzimale su ukupno 4 205, 5 kilometara dužnih.

Tablica 3. Duljina cestovnih veza u Savinjskoj regiji 2011. godine

Autoceste	Državne ceste	Regionalne ceste	Lokalne ceste	Nerazvrstane ceste
65 km	115,1 km	780,3 km	665,1 km	4 205,5 km

Izvor: izrada autora rada, prema Društvo mladih geografov Slovenije (2014). Spodnja savinjska dolina v toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. 18. geografski raziskovalni tabor 2014., str. 83. (12.08.2020.)

Gustoća cestovne mreže iznosi 2,3 km/km² i ukazuje na veću dostupnost ili diverzifikaciju cestovne infrastrukture od slovenskog prosjeka (1,9 km/km²). Duljina cesta po glavi stanovnika u Savinjskoj regiji iznosi 18,5 m po stanovniku i nešto je niža od slovenskog prosjeka (19, 0 m po stanovniku)²⁷.

Jednako kao i Krapinsko - zagorska županija, Savinjska regija ima sportsku zračnu luku u Celju, koja obuhvaća 90 000 m² zračne luke i uzletne površine. U njoj se obavljaju letovi zračnim jedrilicama i motornim avionima. Posjetitelji, osim usluga putovanja mogu koristiti i mogućnost panoramskih letova ili obuke za pilota²⁸.

3.3. Karakteristike područja

Kako bi se usporedile karakteristike dvaju područja, izvučeni su pojedini elementi razlikovanja poput klimatskih obilježja, geološkog sastava zemlje, te flore i faune, priloženih unutar Tablice 4.

U Savinjskoj regiji prevladava umjereno kontinentalna klima. Najhladniji je mjesec siječanj s temperaturama između 0 °C i -3 °C, s srpanj najtopliji i temperature sežu do maksimalnih 20°C. S druge strane KZŽ karakterizira kontinentalno humidna klima čija najniža temperatura u siječnju zna doseći -20,5 °C, dok su srpanjske temperature između 29 °C i 36 °C. I dok

²⁷ Društvo mladih geografov Slovenije (2014). Spodnja savinjska dolina v toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. 18. geografski raziskovalni tabor 2014., str. 83. (12.08.2020.)

²⁸ Celje, Službene stranice. Sportsko letjelište Celje. Dostupno na: <https://www.celje.si/sl/kartica/sportno-letalisc-e-celje> (12.08.2020.)

Savinjska regija ima višu prosječnu godišnju količinu padalina od KZŽ, njezin najveći broj snježnih dana u godini znatno je niži (47 u odnosu na 69 snježnih dana u KZŽ).

Tablica 4. Karakteristike Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije

SAVINJSKA REGIJA			
Klima	Temperature	Pros. godišnja količina padalina	Najveći broj snježnih dana u godini
Umjereno kontinentalna	Siječanj (0 °C do -3 °C) Srpanj (15 °C do 20 °C)	1 000–1 300 ml	47
Geološki sastav	Biljne vrste	Životinjske vrste	
Glina i glineni škrljjevac Vapnenac Keratofir Šljunak Pijesak Fliš	Bukva Jela Smreka Bijeli javor Crni bor	Jelen Divlja svinja Jelen lopatar Muflon Bijela kuna Jazavac Fazan	

KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA			
Klima	Temperature	Pros. godišnja količina padalina	Najveći broj snježnih dana u godini
Kontinentalno humidna	Siječanj (0 °C do 20,5 °C) Srpanj (29 °C do 36 °C)	900-1 000 ml	69
Geološki sastav	Biljne vrste	Životinjske vrste	
Ciglarska glina Šljunak i pijesak Dolomiti i vapnenac Kremeni pijesak	Hrast kitnjak Obični grab Hrasta medunac Crni grab Bukova šuma	Čagalj Kuna Jazavac Jelen	

Izvor: izrada autora rada, prema podacima Društvo mladih geografov Slovenije (2014). Spodnja savinjska dolina v toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. 18. geografski raziskovalni tabor 2014. i Službene web stranice Krapinsko zagorske županije (27.08.2020.)

Gospodarstvo Savinjske regije, kao i ostatka Republike Slovenije, u vrijeme prije industrijalizacije temeljilo se isključivo na poljoprivredi. Povoljni klimatski uvjeti, uz već tradicionalne poljoprivredne proizvode, omogućili su i proizvodnju hmelja, kulture koja se uzgajala tijekom cijelog 19. stoljeća. Uzgoj hmelja postao je primarna djelatnost koja još uvijek zauzima najveći broj poljoprivrednih proizvoda na tom području i donosi profit drugim industrijama, a najviše turizmu (primjerice Dani hmelja u Ljubljani). U međuvremenu u regiji se u malim pogonima počela uspostavljati metalna i drvna industrija, no nikada nije postigla značajnije rezultate. U današnje vrijeme trgovina se smatra drugom najvažnijom djelatnošću zapošljavanja na tom području (zapošljava 13,2 % ukupnog radnog stanovništva), uglavnom zahvaljujući izvozu hmelja. Zanimljivo je napomenuti kako se u 2015. godini od ukupno proizvedenih 2 535 tona hmelja čak 95 % izvezlo na tržište Europske unije, dok su ostatak proizvodnje (133 tone) otkupile domaće pivovare²⁹.

Glavne djelatnosti KZZ su trgovina na malo, građevinarstvo, te proizvodnja nemetalnih, mineralnih proizvoda.

3.4. Demografske značajke stanovništva

Prema podacima Razvojne agencije Savinjske regije, u siječnju 2013. godine u Savinjskoj regiji živjelo je 254 417 stanovnika (Tablica 5.). Po gustoći naseljenosti Savinjska regija zauzima četvrto mjesto među svim slovenskim regijama i ima natprosječnu gustoću naseljenosti. Gustoća naseljenosti iznosila je 109,5 stanovnika po km², dok je slovenski prosjek bio 101,6 stanovnika/km², a europski prosjek (EU - 27) 119,5 stanovnika/km².

Tablica 5. Demografske značajke stanovništva

	Broj stanovnika	Gustoća naseljenosti	Indeks starenja stanovništva	Prirodna promjena
Savinjska regija	254 417	109,5 st/km ²	111,4	0,7
KZZ	132 892	107,84 st/km ²	117,4	-7,96

Izvor: izrada autora rada, prema podacima Zavoda za prostorno uređenje Krapinsko-zagorske županije i Razvojne agencije Savinjske regije (27.08.2020.)

²⁹ Društvo mladih geografov Slovenije (2014)., op. cit.,str. 61.

Indeks starenja stanovništva u Savinjskoj regiji ima vrijednost 111, 4. Stanovništvo u regiji brzo stari. Udio stanovništva starijeg od 65 godina i više raste, dok udio mladih (mlađih od 15 godina) opada. Najvažniji razlozi su sve manji broj rođenih uz istodobno povećanje životnog vijeka stanovništva³⁰.

Prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2011. u Krapinsko-zagorskoj županiji živjelo je 132 892 stanovnika. Usporedi li se navedena brojka sa stanjem iz Popisa 2001., primjetan je pad od 6, 7 %. Smanjenje broja stanovnika utjecalo je i na smanjenje gustoće naseljenosti koja u 2011. godini iznosila 107, 84 stanovnika po km². Djece u dobi od 0 - 14 godina bilo je 19 942 a starijih osoba iznad 65 godina 23 405, iz čega proizlazi da je indeks starosti 117,4³¹.

³⁰ Razvojna agencija Savinjske regije (2014)., op. cit., str. 18.

³¹ Zavod za prostorno uređenje Krapinsko-zagorske županije (2016). Izvješće o stanju u prostoru Krapinsko-zagorske županije 2011.– 2015., str. 19.-21., Dostupno na http://www.kzz.hr/sadrzaj/sjednice-skupstine/sjednica-skupstine-2013-22/KZZ_Izvjescje_Stanje_U_Prostoru.pdf (27.08.2020.)

4. PONUDA I POTRAŽNJA U OKVIRU ZDRAVSTVENOG TURIZMA

SAVINJSKE REGIJE I KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE

U okviru ovog poglavlja analizira se ponuda i potražnja zdravstvenog turizma Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije. Nakon što se istraži cjelokupna ponuda pojedine, od tri turističke vrste, prelazi se na usporedbu potražnje temeljem turističkih dolazaka i noćenja. Po utvrđivanju sličnosti i razlika, određuju se smjernice budućeg turističkog razvoja navedenih destinacija.

4.1. Analiza ponude medicinskog i wellness turizma

Medicinski turizam u Sloveniji najrazvijeniji je u širem području oko glavnog grada Ljubljane i u Mariboru. Ostali gradovi i općine bilježe znatno lošiju ponudu specijaliziranih klinika i poliklinika. Takav je slučaj i Savinjske regije. Koristeći se alatima google pretraživača, nastojalo se istražiti sve registrirane i aktivne bolnice, klinike i poliklinike u regiji (Tablica 6.). Gotovo sva ponuda ovog turističkog segmenta nalazi se u Celju, dok drugi gradovi i općine imaju samo manje ambulante i domove zdravlja. Evidentirano je ukupno 12 klinika i poliklinika. Po dvije očne, dermatološke i stomatološke klinike, te klinike i poliklinike za ortopediju, plastičnu kirurgiju, bolesti štitnjače itd. Kod Krapinsko-zagorske županije situacija je slična. Ukupno 5 bolnica i domova zdravlja, te 4 poliklinike iz oblasti ginekologije, stomatologije, kardiovaskularnih bolesti i psihoterapije, te dvije poliklinike. Razlozi tako male ponude su različiti, no nizak udio stanovništva, te blizina glavnog grada Zagreba sa širokom ponudom zdravstvenih ustanova mogu se navesti kao jedan od glavnih.

Tablica 6. Bolnice, klinike i studija ljepote u Savinjskoj regiji i KZZ

KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA	
Bolnice i domovi zdravlja	Saloni ljepote
➤ Opća bolnica 'Zabok'	➤ Salon za njegu tijela 'Kopma'
➤ Dom zdravlja Krapina	➤ Centar za medicinsku masažu 'Tina'
➤ Dom zdravlja Donja Stubica	➤ Salon ljepote 'Željka'
➤ Ambulanta 'Pregrada'	➤ Solarij 'MMM Centar ljepote Orosavlje'
➤ Dom zdravlja Bedekovčina	➤ Salon za uljepšavanje 'Ivana'

Klinike i poliklinike
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poliklinika 'Muraja' ➤ Ginekološka klinika 'Polančec' ➤ Stomatološka klinika 'Zagorje Zub' ➤ Klinika za kardiovaskularne bolesti 'Magdalena' ➤ Poliklinika 'Lumpak' ➤ Psihoterapijska klinika 'Loborgrad'

SAVINJSKA REGIJA	
Bolnica i domovi zdravlja	Saloni ljepote
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Centralna bolnica 'Celje' ➤ Nekoliko ambulanti i domova zdravlja u manjim naseljima 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Studio ljepote 'Katarina Sodin' ➤ Kozmetički salon 'Luxury B' ➤ Kozmetički studio 'Štefka Ivanuša' ➤ Studio za masažu i oblikovanje tijela 'Lotus' ➤ Studio za tajlandsku masažu 'Sabaidee' ➤ Masažni salon 'Marina Šket' ➤ Masažni studio 'Metka' ➤ Masažni terapeut 'Števinović' ➤ Alternativna terapija 'Slatina' ➤ Centar zdravog življenja 'Vita' ➤ Thai masaže 'Ann'
Klinike i poliklinike	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Specijalistička klinika 'Dvorec Lanovž' ➤ Centar očne kirurgije 'Vidim' ➤ Stomatološka klinika 'Medical Fabjan' ➤ Medicinska ustanova za bolesti štitnjače Pustovrh ➤ Klinika za akupunkturu 'PE Celje' ➤ Dermatološka klinika 'Center Linea Snella' ➤ Dermatološka klinika 'Saša Mastnak' ➤ Očna poliklinika 'Relex-Smile-Vidim' ➤ Dermatološka klinika 'Brijons' ➤ Plastična kirurgija 'Omnia' ➤ Centar za dentalnu medicinu i kirurgiju 'C-dent' ➤ Ortopedska klinika 'Movement' 	

Izvor: izrada autora rada, prema podacima Google preglednika (01.09.2020.)

Za obje promatrane destinacije važno je naglasiti i postojanje različitih klinika unutar ponude poznatih termi i lječilišta, a iste će se obraditi u nastavku rada, prilikom analize ponude lječilišnog turizma.

Obzirom da je estetska kirurgija u posljednje vrijeme jedan od najčešćih razloga za putovanja u okviru medicinskog turizma, uspoređene su cijene pojedinih estetskih zahvata u Hrvatskoj i Sloveniji (Tablica 7.). U svim navedenim područjima (podizanje i povećanje grudi, korekcija ušiju i korekcija očnih kapaka) Hrvatska ima znatno niže cijene, a najveća razlika vidljiva je u segmentu povećanja grudi, gdje su slovinci u prosjeku za 1 000 eura skuplji, a kod korekcije očnih kapaka 800 eura. Ovime se opovrgava H.1. prema kojoj Hrvatska i Slovenija imaju približno jednake cijene kirurških zahvata.

Tablica 7. Usporedba cijena estetskih zahvata u Hrvatskoj i Sloveniji

	Povećanje grudi	Podizanje grudi
Hrvatska	2 941 €	2 775 €
Slovenija	3 920 €	2 840 €
	Korekcija ušiju	Korekcija očnih kapaka
Hrvatska	873 €	1 453 €
Slovenija	1 340 €	2 265 €

Izvor: izrada autora rada, prema podacima portala Estetica. hr. Dostupno na:

<https://estetica.hr/novosti/usporedite-cijene-estetskih-zahvata-u-hrvatskoj-i-inozemstvu/> (01.09.2020.)

Kad je u pitanju ponuda wellness turizma u ove dvije destinacije, ona je izričito povezana s lječilišnim kompleksima, pa će unutar njih biti detaljnije i analizirana. Osim samih wellness centara, nastojala se istražiti ponuda centara za ljepotu, kozmetičkih i masažnih salona i drugih objekata čije usluge koriste wellness turisti. Usporedba ponude destinacija prikazana je u Tablici 6. Pri prvom pogledu zamjetljiva je značajna razlika. Osim što ima ukupan veći broj ponuditelja, Savinjska regija ima i raznovrsniju ponudu usluga. Primjerice, u njihovim masažnim salonima moguće je dobiti različite vrste masaže uključujući medicinsku i thai masažu. Kod KZZ naveden je samo jedan registrirani objekat, premda se navedeno istraživanje ne može promatrati kao u potpunosti relevantno obzirom da nisu uvijek svi registrirani pravni subjekti i ucrtani na kartama, niti svoju ponudu oglašavaju putem web adresa, što također upućuje na nedostatak upotrebe marketinških alata.

4.2. Analiza ponude lječilišnog turizma

U Sloveniji je poznato više od 80 termalnih izvora s temperaturom vode od 32 do 73 °C. Na više od dvadeset lokacija u Sloveniji, lječilišta i kupališta razvijena su u dalekoj prošlosti ili u posljednjim desetljećima. Pod zajedničkom robnom markom 'Slovenska prirodna lječilišta' ujedinjeno je 15 lječilišta u najvažnijim lječilišnim mjestima, od kojih neka imaju stoljetnu tradiciju termalizma i iskustva na polju balneologije, klimatologije i terapije valovima. Kako ispunjavaju tražene uvjete za stjecanje statusa državno ovjerenog lječilišta, to im omogućuje pridruživanje javnoj zdravstvenoj mreži Slovenije. Većina slovenskih prirodnih lječilišta nalazi se u istočnoj Sloveniji, a dva su uz more³².

Tablica 8. Pružatelji usluga lječilišnog turizma u Republici Hrvatskoj

LJEČILIŠTA	SPECIJALNE BOLNICE
➤ Lječilište Topusko	➤ Varaždinske Toplice
➤ Top Terme, Topusko	➤ Stubičke Toplice
➤ Bizovačke Toplice	➤ Krapinske Toplice
➤ Veli Lošinj	➤ Daruvarske Toplice
➤ Jezerčica	➤ Naftalan, Ivanić Grad
➤ Istarske Toplice	➤ Thalassotherapie, Opatija
➤ Terme Tuhelj	➤ Thalassotherapie, Crikvenica
➤ Sutinske Toplice	➤ Kalos, Vela Luka
	➤ Biokovka, Makarska

Izvor: izrada autora, prema podacima Ministarstva turizma (2014). Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Zagreb (02.09.2020.)

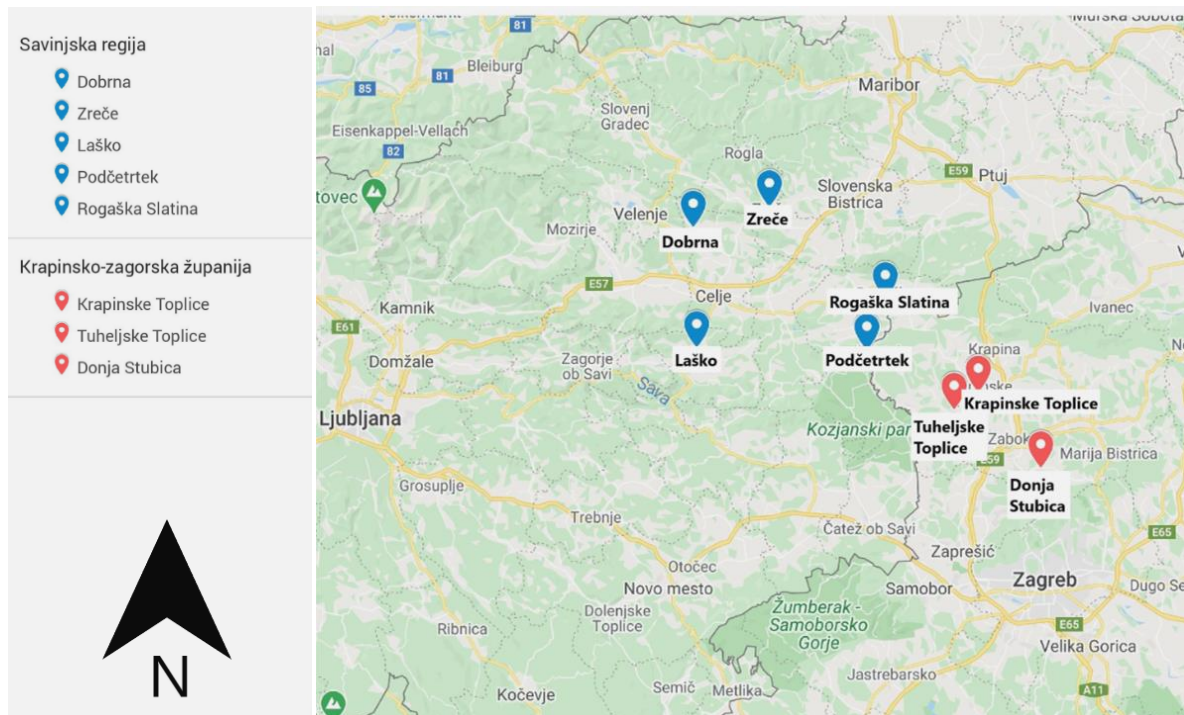
Republika Hrvatska ima ukupno registriranih 9 lječilišta i 10 specijalnih bolnica koje pružaju usluge lječilišnog turizma (Tablica 8). Od ukupnog broja, na području Krapinsko-zagorske županije postoji ukupno 5 lječilišta, odnosno toplica: Krapinske Toplice, Stubičke Toplice, Terme Tuhelj i Jezerčica.

Iz navedenog je razvidno kako su u sferi lječilišnog turizma, Savinjska regija i Krapinsko-zagorska županija najdominantnije destinacije u svojim državama, čime je dokazana H.2. *'Lječilišni turizam najrazvijenija je podvrsta zdravstvenog turizma u Savinjskoj regiji i KZZ'*.

³² Horvat, U., Razvoj turizma u zdraviliškim turističkim krajevima u Sloveniji, u: Cigale, D. et. al. (2014). Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Ljubljana, str. 47. Dostupno na: http://geo.ff.uni-lj.si/sites/geo.ff.uni-lj.si/files/Dokumenti/Publikacije/geograff_15.pdf (02.09.2020.)

Obzirom da se radi o dvije konkurentske destinacije čija se ponuda zdravstvenog turizma temelji isključivo na lječilištima, odabrana su i za potrebe ovog rada detaljnije će se analizirati nekoliko lječilišta, čija su lokacija i geografski odnos prikazani na Slici 6.

Slika 6. Lokacije odabranih lječilišta Savinjske regije i Krapinsko-zagorske Županije

Izvor: izrada autora rada prema Google Maps (03.09.2020.)

U nastavku slijedi analiza svakog pojedinog lječilišta s njegovim osnovnim karakteristikama poput povijesnog razvoja, veličine, ponude proizvoda i usluga, popunjenosti kapaciteta i slično.

4.2.1. Lječilišta Savinjske regije

Najveće i najpoznatije lječilište od ukupno 5 je **Medicinski centar Rogaška**. U 19. stoljeću i do Prvoga svjetskog rata Rogaška Slatina bila je najveće i najvažnije lječilište na teritoriju današnje Slovenije. Lječilište se počelo razvijati 1803. godine, kada su termalni izvori prešli pod upravu Štajerskih provincijskih posjeda iz Graza, a u mjestu je postupno izgrađena moderna banja, slična drugima u Europi. Usred tadašnjeg agrarnog krajolika sagrađena je

stara jezgra današnjih toplica s imponantnim hotelskim i drugim sadržajima te lječilišnim parkom. Već 1860. lječilište je imalo oko 700 postelja. Lječilište su posjećivali elitni i bogati gosti, uglavnom iz austrijskog, mađarskog i hrvatskog dijela monarhije. Među važnim posjetiteljima u 19. stoljeću bili su habsburški nadvojvoda Johann, Napoleonov brat Louis Bonaparte, bankarska obitelj Rothschild iz Pariza, pijanist Liszt i drugi.

Nakon 1990. godine (za razliku od ostalih lječilišta u Sloveniji), lječilište u Rogaškoj Slatini ušlo je u veliku gospodarsku i razvojnu krizu. Broj noćenja smanjio se na manje od 200 000, a Rogaška Slatina pala je s prvog na četvrto mjesto među lječilištima u Sloveniji po broju noćenja. Neki stariji objekti zatvoreni su ili preraspoređeni, tako da je broj postelja smanjen na oko 1 000. Promijenilo se i vlasništvo nad pojedinačnim hotelskim objektima i punionicom mineralne vode, a lječilište se počelo ponovno razvijati tek krajem 1990-ih. Obnovljena je većina hotela, a turistička ponuda proširena je bazenom. Godine 1992. u Rogaškoj Slatini otkrivena je termalna voda (s temperaturom od 55 °C), a 1998. izgrađene su terme Rogaška rivijera. U Rogaškoj Slatini je 2013. godine bilo oko 1 700 hotelskih kreveta, a mjesto je posjetilo oko 38 000 turista koji su ostvarili oko 261 000 noćenja³³.

Slika 7. Prikaz kompleksa Rogaška Rivijera

Izvor: Mountvacation.hr. Dostupno na adresi: https://www.mountvacation.hr/hotel/grand-hotel-rogaska_rogaska-slatina (05.09.2020.)

Danas se kompleks Rogaška Rivijera sastoji od bazena i kupališta, medicinskog centra, spa i beauty centra, kristalne dvorane, te dva hotelska kompleksa s comfort i premium smještajem

³³ Horvat, U. (2014)., op. cit., str. 47.-55.

(Slika 7.). U bližoj okolici nalazi se još 5 hotela (Boutique Hotel Atlantida, Hotel Slovenija, Hotel Grand Rogaška, Hotel Zagreb i Grand Hotel Sava) od kojih je svaki opremljen wellness centrom, konferencijskom salom, fitness studiom, bazenima s termalnom vodom, saunama, i jacuzziima³⁴.

Povijest **Toplica Dobrna** seže u daleku prošlost, u vrijeme Kelta i starih Rimljana koji su već tada prepoznali značaj tamošnje ljekovite vode, međutim Dobrnske toplice svoj razvoj su započele tek 1403. godine. Danas su moderno lječilište i turističko središte. Toplice kombiniraju darove prirode i dostignuća suvremene medicinske znanosti, čime se ubraja u sam vrh slovenskog turizma. Medicinski centar nudi medicinske usluge koje su grupirane u različite programe i podijeljene u preventivne, kurativne i opuštajuće potprograme. U sklopu toplica izgrađen je i lječilišni park unutar kojeg se nalazi pet energetskih točaka od kojih je svaka uređena na svojevrsan način i u određenim bojama koje utječu na različite zdravstvene tegobe. Kompleks uključuje 5 hotela, svaki s kategorijom od 4 zvijezdice³⁵.

Slika 8. Termalna Laško

Izvor: Spektar putovanja. Dostupno na: <https://www.spektar-putovanja.hr/terme-lasko-slovenija/> (06.09.2020.)

Danas poznato lječilište u Laškom 1953. godine pretvoreno je u Zavod za medicinsku rehabilitaciju invalida. Daljnji razvoj pratio je uglavnom potrebe zdravstvene službe i bio je rezultat suradnje s bolnicama. Na temelju korištenja termalne vode i brojnih suvremenih medicinsko - terapijskih postupaka, ovo je lječilište bilo jedno od vodećih središta

³⁴ Olympic Travel: Terme Rogaška Slatina. Dostupno na: <https://www.olympic.rs/wellness-and-spa/slovenija/terme/terme-rogaska-slatina> (05.09.2020.)

³⁵ Terme Dobrna. Dostupno na: <https://www.termes-dobrna.si/hr/o-termama-dobrna> (05.09.2020.)

medicinske rehabilitacije u Sloveniji za liječenje reumatskih bolesti, posljedica ozljeda i operacija zglobovima, te degenerativnih promjena na zglobovima³⁶.

Današnja **Termana Laško** sastoji od bazena s valovima (31 °C), rekreacijsko-masažnog bazena s vodopadima i podnim izvorima (32 °C), brze rijeke (32 °C), dječjeg vodenog parka (32 °C) i tobogana. Na vanjskim površinama na raspolaganju su rekreacijsko-masažni bazen povezan s unutarnjim bazenom, bazen za plivanje, bazen za djecu, kristalni bazen, vodeni tobogan i obični tobogan. Tu je i sauna centar s ukupno 7 sauna koje se prostiru na površini od 675 m², izgrađenih u suvremenom stilu s dodirrom povijesti Laškog. Ponuda sauna je relativno različita. Saune u obliku kuća iz Savinjske regije, s elementom vatre, vanjska sauna Kristal, parna sauna u obliku kotla za pravljenje piva, infracrvena sauna u obliku vlaka, Laconium sauna s okusom lipe i sauna Sanarium. Kod sauna se nalaze mali rashladni bazen i bazen s grijanom termalnom vodom i mlaznicama³⁷. U samom kompleksu nalaze se dva velika hotela i apartmansko naselje.

Slika 9. Terme Olimia (lijevo) i Wellness centar Orhidelia (desno)

Izvor: Službene stranice Terme Olimia. Dostupno na: <https://www.terme-olimia.com/hr> (06.08.2020.)

Današnje **Terme Olimia** (Slika 9. lijevo) u Podčetrtku jedno su od novijih lječilišta u Sloveniji. Termalnu vodu koristilo je lokalno stanovništvo u prošlosti, a ideja o njezinoj uporabi prvi se put pojavila početkom 20. stoljeća, no počela se iskorištavati tek nakon Drugog svjetskog rata. Turizam i lječilišne djelatnosti počeli su se razvijati nakon 1966. godine, kada je izgrađen drveni bazen pored kojeg se razvio kamp. Godine 1975. izbušena je

³⁶ Horvat, U. (2014)., op. cit., str. 52.

³⁷ Spektar putovanja. Terme Laško, Slovenija. Dostupno na: <https://www.spektar-putovanja.hr/terme-lasko-slovenija/> (05.09.2020.)

nova bušotina koja je pružila zadovoljavajuću količinu termalne vode za daljnji razvoj. Analiza vode je pokazala da se radi o termalnoj vodi s temperaturom od oko 37°C s blagom radioaktivnošću na bazi radona, radija i urana. Otuda potječe izvorni naziv lječilišta 'Atomske Toplice'. Prvi hotel izgrađen je 1978. godine i u njemu se nalazio odjel za liječenje u banjama, bolesnika s reumatskim bolestima lokomotornog sustava i stanja nakon ozljeda i operacija. Turistički razvoj u Podčetrtku bio je izuzetno brz. Godine 1989. godine izgrađeno je apartmansko naselje, 1990. godine zatvoreni bazen, 1998. aparthotel Rosa i 2001. termalni park Aqualuna. Tadašnje Atomske Toplice su 2000. godine preimenovane u Terme Olimia po obližnjem samostanu. Posljednjih godina, u nastojanju da se zadovolji potrebe gostiju, ponuda je proširena gradnjom novog hotela Sotelia i prestižnog wellness centra Orhidelia (Slika 9. desno), koji je ušao u uži izbor za 11 finalista Svjetskog festivala arhitekture 2009. godine u kategoriji 'Odmor'. Širenje turističke infrastrukture dovelo je do naglog povećanja turističkih posjeta. Tako je Podčetrtek već dva desetljeća treće lječilište i među pedeset najvećih turističkih odredišta u Sloveniji. U mjestu je 2013. bilo oko 2 200 kreveta (među njima oko 1200 hotelskih kreveta), posjetilo ih je 93 000 turista, koji su ostvarili oko 332 000 noćenja³⁸.

Stubičke toplice hrvatsko su lječilište koje se prepoznalo i upotrebljavalo još u doba rimskog cara Hadrijana. U 17. stoljeću na mjestu današnjeg lječilišta postojala su dva izvora hipertermalnih voda čija je temperatura dosegala 51 °C i mali objekat za smještaj pacijenata, dok je zgrada za kupke izgrađena tijekom 1776. godine, a s vremenom se povećavala i nadograđivala. Tijekom 18. stoljeća lječilište je imalo zgradu s parnim kupeljima i blatne kupke. 1930-i godina započela je izgradnja otvorenih bazena za rekreaciju, toplice su dobile i gimnastičku dvoranu, te novo povećanje kapaciteta postojećih objekata³⁹. Danas se u Stubičkim toplicama nalazi Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju unutar koje se obavljaju specijalistički pregledi, te fizikalna medicina i rehabilitacija. U sklopu je i wellness centar s krio saunom, različitim vrstama masaža, spa centrom i bazenima za slobodno plivanje. Pacijenti se mogu smjestiti u smještajnom objektu Toplice, smještajnom objektu 'Dijana' kapaciteta 61 krevet i 'Maksimilijan' s 33 raspoloživa kreveta⁴⁰. Nedostatak toplica je izrazito staromodna arhitektura zgrada i objekata.

³⁸ Horvat, U. (2014)., op. cit., str. 52.-57.

³⁹ Turist Plus: Povijest toplica u Hrvatskom zagorju. Dostupno na: https://www.turistplus.hr/hr/povijest_toplica_u_hrvatskom_zagorju/1177/ (10.09.2020.)

⁴⁰ Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice. Dostupno na: <http://sbt.hr/> (10.09.2020.)

Lječilište **Krapinske Toplice** nalaze se 14 kilometara od Krapine na nadmorskoj visini od 160 metara. Prvi podaci o upotrebi hipertermalnih vrela sežu iz 1772. godine, kada su se razvile 'Gospodske kupelji' s ukupno 3 topla natkrivena izvora. Do 1863. godine sagrađeni su dodatni bazeni i kupelji, te prvi hotel s kapacitetom od 128 soba⁴¹. Danas se u Krapinskim Toplicama, osim vodenog parka *Aquae Vivae* nalazi i Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u kojoj se nalazi odjel rehabilitacije, poliklinika, odjel za unutarnje bolesti, reanimatologija i intenzivno liječenje, radiološka dijagnostika i medicinsko - biokemijski laboratorij⁴².

Današnje **Terme Tuhelj** od Krapinskih su toplica udaljene 6 kilometara a prvi podaci o upotrebi izvora termalne i sumporne vode sežu u 18. stoljeće. U početku je izvor bio u privatnom vlasništvu i na njemu je sagrađeno prvo kupalište za osobnu uporabu. 1930-ih godina, izgrađeno je nekoliko bazena i manji smještajni objekat, te Tuheljske Toplice postaju omiljeno mjesto okupljanja poznatih, a čest gost bio je kardinal Alojze Stepinac. Danas su Tuheljske Toplice poznate kao Terme Tuhelj, sadržavaju Wellness centar, Svijet sauna, Vodeni planet, te 3 velika smještajna objekta i glamping village (luksuzna kategorija kampa). Svoju ponudu stalno nadopunjuju različitim paketima i akcijama za posjetitelje⁴³ i imaju moderniju arhitekturu od drugih spomenutih zagorskih toplica. Inače, Terme Tuhelj su u vlasništvu Terma Olimia.

4.3. Analiza turističkog prometa u 2019. godini

Nakon ponude, slijedi istraživanje i usporedba turističkog prometa Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije za 2019. godinu.

Prije nego se krene u detaljniju analizu Tablice 9. koja uspoređuje turistički promet destinacija, važno je naglasiti različitosti u vođenju statistike. Naime, Statistički ured Republike Slovenije statističke podatke, osim za nacionalnu razinu, vodi zasebno za lječilišta, gorske općine, primorske općine i glavni grad Ljubljano, iz koje su preuzeti i obrađeni podaci o turističkom prometu u lječilištima Slovenije. S druge strane, Turistička zajednica Krapinsko - zagorske županije vodi evidenciju o turističkim dolascima i noćenjima za cijelu županiju, a

⁴¹ Turist Plus, op. cit.

⁴² Terme Zagorje. Dostupno na: <https://www.krapinsketoplice.com/vodeni-park-aquae-vivae-krapinske-toplice/> (10.09.2020.)

⁴³ Terme Tuhelj. Dostupno na: <https://www.termes-tuhelj.hr/o-termama-tuhelj/o-nama> (10.09.2020.)

posebno evidentira samo broj turističkih posjeta pojedinim termama svog područja (Tablica 10.). Iz tog razloga za potrebe izrade Tablice 9. korišteni su podaci o ukupnim dolascima i noćenjima za cijelu županiju.

Lječilišta u Sloveniji 2019. godine imala su ukupan broj 22 453 raspoložive postelje. Lječilišta i terme su zabilježila ukupno 1 010 146 dolazaka i 3 445 019 ostvarenih noćenja. U obje kategorije, veći turistički promet ostvarili su domaći turisti.

Tablica 9. Usporedba turističkog prometa u promatranim regijama za 2019. godinu

LJEČILIŠTA U SLOVENIJI				
Broj postelja	Ukupan broj dolazaka		Ukupan broj noćenja	
22 453	1 010 146		3 445 019	
	Domaći	Strani	Domaći	Strani
	512 326	497 820	1 736 577	1 708 442
KRAPINSKO ZAGORSKA ŽUPANIJA				
Broj postelja	Ukupan broj dolazaka		Ukupan broj noćenja	
3 238	176 610		348 449	
	Domaći	Strani	Domaći	Strani
	89 316	87 294	197 241	175 908

Izvor: izrada autora rada, prema podacima Službene stranice Statističkog ureda Republike Slovenije i Turističke zajednice Krapinsko-zagorske županije (10.09.2020.)

S druge strane, Krapinsko - zagorska županija imala je 3 238 registriranih postelja, ostvareno je 176 610 turističkih dolazaka i 348 449 noćenja. Kao i kod Slovenije, veći udio u turističkom prometu zauzimaju domaći turisti.

Tablica 10. Broj posjeta termama i toplicama Krapinsko-zagorske županije

Terme Jezerčica	Terme Tuhelj	Krapinske Toplice	Stubičke Toplice
187 353	338 789	163 458	82 790

Izvor: izrada autora, prema podacima Turističke zajednice Krapinsko-zagorske županije. Dostupno na:

<https://visitzagorje.hr/statistika/> (10.09.2020.)

Terme Jezerčica u 2019. godini zabilježile su 187 353 posjeta, Terme Tuhelj 338 789, Krapinske Toplice 163 458 a Stubičke Toplice 82 790 (Tablica 10.).

4.4. SWOT analiza zdravstvenog turizma

U Tablicama 11. i 12. napravljen je su SWOT analize zdravstvenog turizma KZZŽ i Savinjske regije.

Tablica 11. SWOT analiza Krapinsko-zagorske županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ponuda proizvoda i usluga znatno niže cijene u usporedbi sa Slovenijom i većinom zemalja EU ➤ Visoka razina medicinskih usluga i pristup kvalificiranom medicinskom osoblju u okviru medicinskog turizma ➤ Duga tradicija lječilišta ➤ Konstantan turistički rast ➤ Ljepota prirode, blizina glavnog grada ➤ Razvijena ponuda (wellness i spa centri, širok spektar medicinskih usluga i smještajnih kapaciteta) ➤ Visokokvalitetna ponuda po povoljnim cijenama 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niska razina turističkog razvoja u okolici lječilišta i toplica ➤ Loša ponuda u okviru wellness turizma ➤ Nizak broj noćenja u odnosu na broj dolazaka u destinaciju ➤ Nedostatak modernih zgrada u lječilištima ➤ Loše marketinške aktivnosti ➤ Loše vođenje statistike
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Umrežavanje sa svim dionicima u Županiji u cilju poboljšavanja i proširivanja turističke ponude ➤ Starenje stanovništva i povećanje domaćih potreba za medicinskim i lječilišnim uslugama ➤ Svjetski trendovi rasta potražnje za wellness i medicinskim turizmom ➤ Uspostavljanje zajedničke strategije razvoja lječilišnog turizma na državnoj razini 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Blizina Savinjske regije koja svoj turizam temelji na lječilištima i toplicama ➤ Ekonomske krize i recesije ➤ Iseljavanje doktora i stručnjaka iz zemlje ➤ Ulazak novih konkurenata na tržište ➤ Konkurencija na globalnoj razini

Izvor: izrada autora rada (10.09.2020.)

Tablica 12. SWOT analiza Savinjske regije

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Znanstveno dokazani prirodni ljekoviti čimbenici (prvenstveno jedinstvene termalne i mineralne vode) ➤ Bogata spa tradicija ➤ Razvijena ponuda za opuštanje u skladu s suvremenim trendovima (Aquafun, wellness- posebno jak segment su saune i aktivna rekreacija) ➤ Znanje i sposobnosti osoblja utemeljeno na tradiciji i dva desetljeća istraživanja, razvoja i znanosti ➤ Demonstracija prirodnih ljekovitih čimbenika ➤ Netaknuta priroda i povoljna klima ➤ Dobar odnos cijene i kvalitete 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedostatak specijalizacije između lječilišta (slični programi/proizvodi, ciljne skupine) ➤ Nepostojanje uspostavljenih međunarodnih standarda kvalitete ➤ Zaostajanje u kvaliteti pružanja usluga (niže kvalificirano i manje motivirano osoblje) ➤ Nedovoljna povezanost s lokalnim okolišem i loše urbano planiranje lječilišta ➤ Ponuda medicinskih usluga u užem krugu većih gradova
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Povećana potražnja za trajnom zdravstvenom zaštitom (zdravlje tijela i duha i duha) ➤ Uvođenje održivih poslovnih modela u rad lječilišta i razvoj koncepta 'lokalno-vitalno' ➤ Ulazak međunarodnih lanaca na tržište pružatelja usluga 'lječilišta' ➤ Javno - privatna partnerstva na razini odredišta, za razvoj ponude odredišta i turističke infrastrukture 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Neinspirativno i nekonkurentno poslovno okruženje ➤ Poslovna strategija koja se ne temelji na diferencijaciji već na cijenama

Izvor: izrada autora, prema podacima Javne agencije Spirit Slovenia (2014). Strategija razvoja in traženja slovenskih naravnih zdravilišč SNZ 2020., str. 24.-25. (10.09.2020.)

4.5. Smjernice budućeg razvoja

Cjelokupno provedenom analizom Krapinsko - zagorske županije i Savinjske regije, te usporedbom ponude i potražnje za turističkim proizvodima i uslugama iz područja zdravstvenog turizma ustanovljene su brojne prednosti i nedostaci pojedine destinacije.

Savinjska regija prostorno je veća, ima veći broj ponuditelja u svim segmentima zdravstvenog turizma i samim time generira i veće prihode od Krapinsko - zagorske županije. Nadalje, gotovo sva analizirana lječilišta i toplice obnovljene su i modernizirane, nude brojne pakete usluga, naročito u području wellness centara koja se nalaze u sklopu toplica, dostupan je veliki broj sauna, kupelji, otvorenih i zatvorenih bazena, dječjih bazena i vodenih parkova. Nadalje, sve Savinjske toplice nude pakete za starije osobe, parove, obitelji s djecom, dok je takav princip ponude u KZZ osmišljen samo u Termama Tuhelj. KZZ ima nedostatak i kod uređenja zgrada, obzirom da je kod većine toplica i lječilišta riječ o starogradnji, a turizam zahtijeva modernizaciju.

Ponuda svih Savinjskih toplica ističe pojam 'selfness' kao poseban životni stil koji pojedincu pomaže da se okrene ka sebi, obitelji i slobodnom vremenu, na temelju kojeg su kreirane i brojne ponude i paketi. Savinjske toplice imaju veću turističku privlačnost jer u svojoj promociji ističu odmor, zabavu, razonodu, dok se toplice i lječilišta u KZZ više promoviraju kroz prizmu liječenja i medicinskih usluga. Ovo navodi na potrebu uspostavljanja strateških ciljeva KZZ u smislu zajedničkog djelovanja i promocije KZZ kao turističke regije koja nudi medicinske i lječilišne usluge oboljelima od različiih vrsta bolesti ili osobana nakon postoperativnog zahvata (u ovisnosti o ponudi samog lječilišta) koja raspolaze visokokvalificiranim i obrazovanim liječničkim osobljem. Ovakva promocija mogla bi pomoći KZZ u diferencijaciji svoje ponude u odnosu na Savinjsku regiju obzirom da je istraživanje pokazalo kako je osoblje njihovih toplica niže kvalificirano i manje motivirano za rad. Također, resorno ministarstvo u suradnji sa Županijom treba raditi na boljoj promociji županije kao lječilišnog odredišta, što do danas nije postignuto, obzirom da je Republika Hrvatska još uvijek ponajviše orijentirana na promociju obalnog turizma.

Obzirom na njihovu dosadašnju prepoznatost na europskom tržištu, za Savinjsku regiju se preporučuje bolja prometna povezanost svih lječilišta, te povezivanje zračnih linija sa svim većim europskim gradovima. Zatim je potrebno uspostaviti i skupnu Turističku zajednicu koja bi se bavila isključivo lječilišnim turizmom. Ovo podrazumijeva izradu i provedbu strategije razvoja, vođenje statistike, edukaciju lječilišnog osoblja, praćenje svjetskih trendova zdravstvenog turizma i promoviranje države kao lječilišne turističke destinacije. Obzirom da se Savinjska poslovna strategija temelji na cijenam, a zdravstveno-turistički proizvod je manje više isti, predlaže i se uvođenje strategije diferencijacije.

5. ZAKLJUČAK

Zdravstveni turizam jedan je od novijih turističkih oblika koji bilježi znatan rast i razvoj na globalnoj razini. Promjena načina života, razvijanje svijesti o zdravlju i prevenciji bolesti kod čovjeka stvara želju i potrebu za odmorom duše i tijela i brizi o zdravlju. Zdravstveni turizam nudi mu sve to u kombinaciji s putovanjem.

Ovaj rad temeljio se na istraživanju zdravstvenog turizma u Savinjskoj regiji i Krapinsko - zagorskoj županiji. Riječ je o dvije zdravstveno-turističke destinacije koje se nalaze neposredno jedna do druge, a dijeli ih državna granica Slovenije i Hrvatske. Analizom su ustanovljene brojne prednosti, ali i nedostaci destinacija koji pružaju temelj za daljnji razvoj i napredak. Obje destinacije odredišta su isključivo lječilišnog turizma, dok je medicinski i wellness turizam zastupljen u manjoj mjeri ili je pak uokviren unutar ponude kompleksa lječilišta i termi. Kako bi poboljšale svoju ponudu zdravstvenog turizma i osigurale si veću prepoznatljivost obje destinacije trebaju proširenje ponude u navedenim segmentima, te bolju suradnju između svih navedenih podvrsta zdravstvenog turizma. Suradnja i umrežavanje potrebno je i po pitanju svih dionika u destinacijama (nacionalna, regionalna i lokalna samouprava, poduzetnici, lokalno stanovništvo) kako bi se kreirao jedinstveni zdravstveno-turistički proizvod i putem različitih marketinških alata osigurao svoju prepoznatljivost i privukao nove posjetitelje u destinaciju. Također, povezivanje znači i izmjenu znanja te bolji protok informacija, čime se automatski djeluje na poboljšanje usluga.

Uvidom u njihove službene stranice i strategije razvoja turizma vidljiva je različitost u promociji destinacija. Slovenska lječilišna regija promovira se više u smislu wellnessa, opuštanja i rasonode u kombinaciji s ljekovitim svojstvima tamošnjih termalnih izvora, dok Krapinsko - zagorska županija naglasak stavlja na liječenje i rehabilitaciju više no na odmor, relaksaciju i rasonodu. Nadalje, kod Savinjske regije je vidljiva poslovna strategija koja se temelji na cijenama, dok su proizvodi odnosno usluge pretežito isti. Kako bi postigla veću tržišnu prepoznatljivost, potrebna je diverzifikacija, kako međusobna tako i od postojećih konkurenata.

Do danas, obje su promatrane destinacije bilježile pozitivne poslovne rezultate, te stalan rast u приходima i turističkom prometu, no obzirom na trenutnu situaciju u kojoj se svijet trenutno nalazi zbog postojanja pandemije COVID - 19, nastavak poslovanja i budući trendovi u turizmu u potpunosti su neizvjesni.

LITERATURA

PUBLIKACIJE

1. Benhacine, D., Hanslbauer, T., Nungesser, S. (2008). German Health and Wellness Vacationers: Market Analysis and Recommendations. *Selective Tourism*. Vol. 1., No. 3.
2. Boekstein, M. (2014). Tourism, health and the changing role of thermal springs-should South Africa reposition its thermal spring tourism product? *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*. Vol. 3., No. 2.
3. Deesilatham, S. (2016). *Wellness Tourism: Determinants of Incremental Enhancement in Tourists' Quality of Life*. Thesis. Royal Holloway, University of London. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/158372776.pdf> (13.07.2020.)
4. Društvo mladih geografov Slovenije (2014). Spodnja savinjska dolina v toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. 18. geografski raziskovalni tabor 2014.(12.08.2020.)
5. Erfut, P. J. (2019). An assessment of the role of natural hot and mineral springs in health, wellness and recreational tourism, Thesis. James Cook University. Australia. Dostupno na: https://researchonline.jcu.edu.au/31110/1/31110_Erfurt_2011_thesis.pdf (13.07.2020.)
6. European Hospital and Healthcare Federation (2015). *Medical tourism*. Dostupno na: https://www.hope.be/wp-content/uploads/2015/11/98_2015_HOPE-PUBLICATION_Medical-Tourism.pdf (13.07.2020.)
7. Global Wellness Institute (2018). *Global wellness tourism economy*, str. 8. Dostupno na: https://globalwellnessinstitute.org/wpcontent/uploads/2018/11/GWI_GlobalWellnessTourismEconomyReport.pdf (13.07.2020.)
8. Goodrich, J. N., Goodrich, G. E. (1987). Healthcare tourism: an exploratory study. *Tourism Management*. Vol. 8., No. 3. Dostupno na: [http://dx.doi.org/10.1016/0261-5177\(87\)90053-7](http://dx.doi.org/10.1016/0261-5177(87)90053-7) (09.07.2020.)
9. Horvat, U., Razvoj turizma v zdraviliških turističnih krajih v Sloveniji, u: Cigale, D. et. al. (2014). *Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji*. Ljubljana.

Dostupno na: http://geo.ff.uni-lj.si/sites/geo.ff.uni-lj.si/files/Dokumenti/Publikacije/geograff_15.pdf (02.09.2020.)

10. Ivandić, N., Kunst, I., Telišman-Košuta, N. (2015). Planiranje razvoja zdravstveno-turističkih destinacija: Primjer Kvarnera. Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije. Zbornik radova
11. Javna agencija Spirit Slovenia (2014). Strategija razvoja in traženja slovenskih naravnih zdravilišč SNZ 2020. Dostupno na: https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/turisticni-produkti/SNZ_2020_-_STRATEGIJA-_16.12.2014_21189.pdf (10.09.2020.)
12. Ministarstvo turizma (2014). Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma. Zagreb
13. Munro, J., W. (2012). What is medical Tourism? Medical Travel Quality Tourism. Dostupno na <https://mtqua.org/files/Medical-Travel-Quality-MTQUA-What-is-medical-tourism.pdf> (08.07.2020.)
14. Razvojna agencija Savinjske regije (2014). Regionalni razvojni program Savinjske regije za razdoblje 2014.-2020.
15. Smith, M., Pucz, L. (2015). More than a special interest: defining and determining the demand for health tourism. Tourist recreation research. Vol. 40., No. 2.
16. World Health Organisation (2013). Medical Tourism. WHO Patient Safety Programme. Dostupno na http://www.who.int/global_health_histories/seminars/kelley_presentation_medical_tourism.pdf (08.07.2020.)
17. Zagorska razvojna agencija (2011). Strategija razvoja Krapinsko–zagorske županije
18. Zavod za prostorno uređenje Krapinsko–zagorske županije (2016). Izvješće o stanju u prostoru Krapinsko-zagorske županije 2011.–2015. Dostupno na http://www.kzz.hr/sadrzaj/sjednice-skupstine/sjednica-skupstine-2013-22/KZZ_Izvjesce_Stanje_U_Prostoru.pdf (27.08.2020.)

INTERNET STRANICE

19. Celje, Službene stranice. Sportsko letjelište Celje. Dostupno na: <https://www.celje.si/sl/kartica/sportno-letalisce-celje> (12.08.2020.)
20. Centar za strategiju medicinskog turizma. Dostupno na: <http://medicaltourismstrategy.com/product-characteristics-of-a-medical-tourism-destination/> (13.07.2020.)
21. Euromonitor International, Euromonitor for general tourism data. Dostupno na: <http://www.euromonitor.com/> (13.07.2020.)
22. Gradimo.hr. Termalni izvori- vreli izvori bogati otopinama minerala. Dostupno na: <http://www.gradimo.hr/clanak/termalni-izvori-ndash-vreli-izvor-bogati-otopinama-minerala/33602> (09.09.2020.)
23. Health tourism: an overview. Dostupno na: https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/11561/12/12__chapter%204.pdf (13.07.2020.)
24. Health-tourism. The history of medical tourism. Dostupno na: <https://www.health-tourism.com/medical-tourism/history/> (11.07.2020.)
25. Olympic Travel: Terme Rogaška Slatina. Dostupno na: <https://www.olympic.rs/wellness-and-spa/slovenija/terme/terme-rogaska-slatina> (05.09.2020.)
26. Službene stranice Statističkog ureda Republike Slovenije. Dostupno na: https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/20_Ekonomsko/20_Ekonomsko__21_gostinstvo_turizem__01_nastanitev__01_21644_nastanitev_mesecno/2164433S.px/table/tableViewLayout2/ (06.09.2020.)
27. Službena web stranica Krapinsko-zagorske županije. Dostupno na adresi: <http://www.kzz.hr/opcenito> (10.09.2020.)
28. Službena web stranica Krapinsko-zagorske županije. Dostupno na adresi: <http://www.kzz.hr/opcenito> (10.08.2020.)
29. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice. Dostupno na: <http://sbst.hr/> (10.09.2020.)

30. Spektar putovanja. Terme Laško, Slovenija. Dostupno na: <https://www.spektar-putovanja.hr/terme-lasko-slovenija/> (05.09.2020.)
31. Stephano, R. M. (2019). Top ten medical tourism destinations in the world. Dostupno na: <https://www.magazine.medicaltourism.com/article/top-10-medical-tourism-destinations-world> (13.07.2020.)
32. Terme Dobrna. Dostupno na: <https://www.terme-dobrna.si/hr/o-termama-dobrna> (05.09.2020.)
33. Terme Tuhelj. Dostupno na: <https://www.terme-tuhelj.hr/o-termama-tuhelj/o-nama> (10.09.2020.)
34. Terme Zagorje. Dostupno na: <https://www.krapinsketoplice.com/vodeni-park-aquae-vivae-krapinske-toplice/> (10.09.2020.)
35. Turistička zajednica Krapinsko-zagorske županije. Dostupno na: <https://visitzagorje.hr/statistika/> (10.09.2020.)
36. Turist Plus: Povijest toplica u Hrvatskom zagorju. Dostupno na: https://www.turistplus.hr/hr/povijest_toplica_u_hrvatskom_zagorju/1177/ (10.09.2020.)
37. Zabok, Službene stranice. Dostupno na adresi: <https://www.zabok.hr/clanak/aerodrom-zabok-prvi-u-hrvatskoj-dobio-trajnu-dozvolu-za-rad-po-novim-uvjetima> (12.08.2020.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Podjela zdravstvenog turizma	5
Slika 2. Temeljne vrste zdravstvenog turizma	6
Slika 3. Teritorijalni okvir Krapinsko-zagorske županije (lijevo) i Savinjske regije (desno)..	13
Slika 4. Prikaz Savinjskih podregija	14
Slika 5. Raspored cestovne infrastrukture Savinjske regije	16
Slika 6. Lokacije odabranih lječilišta Savinjske regije i Krapinsko-zagorske Županije	25
Slika 7. Prikaz kompleksa Rogaška Rivijera	26
Slika 8. Termalna Laško.....	27
Slika 9. Terme Olimia (lijevo) i Wellness centar Orhidelia (desno).....	28

POPIS TABLICA

Tablica 1. Karakteristike ponude i potražnje u wellness turizmu	10
Tablica 2. Prometna infrastruktura Krapinsko-zagorske županije	15
Tablica 3. Duljina cestovnih veza u Savinjskoj regiji 2011. godine	17
Tablica 4. Karakteristike Savinjske regije i Krapinsko-zagorske županije.....	18
Tablica 5. Demografske značajke stanovništva	19
Tablica 6. Bolnice, klinike i studija ljepote u Savinjskoj regiji i KZZŽ.....	21
Tablica 7. Usporedba cijena estetskih zahvata u Hrvatskoj i Sloveniji.....	23
Tablica 8. Pružatelji usluga lječilišnog turizma u Republici Hrvatskoj	24
Tablica 9. Usporedba turističkog prometa u promatranim regijama za 2019. godinu	31
Tablica 10. Broj posjeta termama i toplicama Krapinsko-zagorske županije.....	31
Tablica 11. SWOT analiza Krapinsko-zagorske županije.....	32
Tablica 12. SWOT analiza Savinjske regije.....	33